

Достъп на български граждани до Съда на Европейските общности

Какво се промени от 1 януари 2007 г. с присъединяването на Република България към Европейския съюз по отношение на възможностите за ефективна защита на правата и интересите на българските граждани пред съд?

След присъединяването на Република България към ЕС по отношение на българските физически и юридически лица възникват редица права. Те са свързани както с института на европейското гражданство, така и с отделни разпоредби на общностното право (учредителните договори и най-вече уредения в тях принцип на свободно движение на лица, стоки, капитали и услуги, както и вторичното право, което е огромно по обем и обхваща няколко десетки хиляди страници).

За разлика от класическите международни организации Европейските общности създават права и задължения за всички субекти на общностното право, включително и физическите и юридическите лица. При нарушения на техните права те могат, в зависимост от характера на нарушението, да потърсят съответната защита. Тази защита включва извънсъдебни механизми (европейският омбудсман, Комисията по петициите на Европейския парламент) и съответно съдебна защита на нарушени права.

Кой осъществява съдебната защита в рамките на ЕС?

На първо място, съдебната защита на правата, които произтичат от общностното право, се осъществява от съдилищата в Люксембург. Това са Съдът на Европейските общности (СЕО), Първоинстанционният съд и сравнително новият Трибунал за публичната служба.

На второ място, съдебната защита на тези права се осъществява от националните съдилища. Всъщност учредителните договори предвиждат оригинално разпределение на правомощията между наднационалните съдилища в Люксембург и националните съдилища. По отношение на СЕО също се прилага принципа на предоставената компетентност, съгласно който общностните институции (една от които е СЕО) действат само в рамките на правомощията, които изрично са им предоставени от държавите членки.

Следователно българските физически и юридически лица могат да сезират съдилищата в Люксембург само в изрично предвидените в Договора за създаване на Европейската общност случаи. Всички останали случаи на засягане на техните права са от компетентността на националните съдилища.

При какви случаи физическите и юридическите лица могат да сезират съдилищата в Люксембург?

Най-често това са следните случаи:

- искове за отмяна на незаконосъобразни правнообвързващи актове на вторичното право;

- искове за установяване на неправомерно бездействие на общностните институции;
- искове за обезщетяване на вреди, причинени от ЕО;
- спорове между ЕО и нейните служители.

Кое от съдилищата на Европейската общност ще бъде компетентно да разгледа иск от българско физическо или юридическо лице?

Що се отнася до делата на служителите, когато те са български граждани, това ще бъде Трибунала за публичната служба на първа инстанция. По отношение на останали производства (отмяна, установяване на бездействие, обезщетяване на вреди), делата, заведени от български физически или юридически лица, винаги ще се разглеждат на първа инстанция от Първоинстанционния съд.

В кои случаи българските граждани могат да искат отмяна на общностен акт или установяване на неправомерно бездействие на общностна институция?

Договорът предвижда ограничения в подобни хипотези. Докато основните общностни институции могат да искат отмяна или установяване на бездействие винаги, по отношение на частноправните субекти съществуват редица ограничения.

Така те могат да предявят иск за установяване на бездействие на институция само относно неиздаването на акт, който следва да е адресиран до съответното физическо или юридическо лице.

При иска за отмяна на незаконосъобразен акт не е възможно физическо или юридическо лице да поиска отмяна на нормативен акт. Може да се иска отмяна само на индивидуалните решения, адресирани до съответните лица, или на решенията, адресирани до трети лица или приети под формата на регламент, които засягат съответното лице пряко и индивидуално.

Ищецът ще бъде пряко засегнат, когато общностният акт поражда действие, без органът, натоварен да го приложи, да разполага с право на самостоятелна преценка.

Лично засягане е налице, когато актът засяга правната сфера на своите адресати поради фактическа ситуация, която ги отличава от всички други лица и ги определя лично, по същия начин като лицата, до които актът е адресиран.

С оглед на посочените възможности за защита на частноправните субекти от незаконосъобразни актове или бездействия на институциите са изключително ограничени.

Ако от съответните актове или бездействия са причинени вреди на частноправните субекти, какви са техните възможности за защита?

В подобен случай те имат право да предявят пред Първоинстанционния съд иск за обезщетяване на вреди.

Могат ли българските граждани да участват сами в производството пред съда или е задължително да бъдат представлявани от адвокат?

Българските граждани не могат да се представляват сами в производството пред съда. Съгласно приложимите процесуални правила за общностните съдилища те задължително трябва да се представляват от адвокат.

Какви са таксите за започване на отделните производства пред съдилищата в Люксембург?

За започване на производство пред съдилищата в Люксембург няма такси - производството е безплатно. Загубилата делото страна обаче заплаща разноските по делото.

Възможно ли е решения на българските съдилища да бъдат обжалвани пред съдилищата в Люксембург?

Съдилищата в Люксембург могат да разглеждат само предвидените в Договора дела. Те не са следваща, окончателна инстанция по делата, които се разглеждат от националните съдилища. Няма никаква възможност за подобен контрол върху решенията на националните съдилища от страна на СЕО.

Радиопредаване от 11.06.2007 г.

Събеседник адвокат Станислав Костов - Софийска адвокатска колегия, асистент по Право на Европейския съюз в катедра „Европеистика” на СУ „Св. Климент Охридски”